

hrvatski **izvoznici**

Deklaracija Hrvatskih izvoznika 2020.

Hrvatska desetljećima ekonomski zaostaje za ostalim članicama EU. Uz to, u veljači smo zahvaćeni pandemijom koronavirusa, a u ožujku i snažnim potresom u Zagrebu. Na, već do sada nedovoljno dobru gospodarsku situaciju, ova dva događaja na površinu su izbacili cijeli niz **izazova**, a time i rizika koji su do sada bili bilo nedovoljno prepoznati ili su se prvi put javili.

Neki su rizici više kontrolabilni i pod utjecajem internih faktora, a drugi pod utjecajem eksternih faktora na koje nije moguće djelovati. Iako se šokovi ne mogu predvidjeti ni kontrolirati, **pravodobnim mjerama zaštite i upravljanja rizicima mogu se ograničiti učinci njihova razornog djelovanja.**

Učinci koronavirusa na zaključavanje ekonomije, oblik su eksternog šoka s visokom magnitudom razdora. Gubitci su ogromni i ostavit će znatno duži trag na poslovanje poduzeća i izvozne prilike, nego što su učinci vidljivi tijekom i netom poslije trajanje pandemije. Međutim, loša struktura hrvatskog gospodarstva i izvoza su prije svega interni faktori, **posljedica dugogodišnje nespremnosti** za donošenje strateških mjera, kriterija i postupaka za **izbjegavanje, smanjenje ili prijenos makroekonomskih rizika.**

U slučaju koronakrize i učinaka potresa u Zagrebu, možemo se nadati da će oporavak biti brži nego što se sada čini. Da se tlo za duži period smirilo i da će drugi val pandemije biti slabiji. Da tada neće biti zaključavanja nacionalne i svjetske ekonomije - jer još jedan snažan pad BDP-a, pad prihoda poduzeća, građana i javnih prihoda teško možemo izdržati bez istinskih radikalnih mjera.

Moramo se nadati, vjerovati, ali i djelovati! Djelovati proaktivno moraju poduzetnici, radnici, ali i „Država“ kroz **adekvatne mjere ekonomske politike.** „Država“ treba biti poduzetna u tolikoj mjeri da afirmira privatno poduzetništvo.

Iz površnih najava stranaka koje su u izbornoj kampanji, proizlazi da će „Država“, kako građanima, radnicima, ali i poduzetnicima osigurati pomoć. Jasno je da je pomoć nužna i neizostavna, ali se postavljaju pitanja.

- Koje su to mjere koje će Hrvatsku pretvoriti u **poduzetnu zemlju prepoznatljivu po vladavini prava**, zemlju sa snažnim gospodarstvom, ali i **gospodarskim granama koje dugoročno stvaraju nadprosječnu novostvorenu vrijednost**?

- Kada i kako će „Država“ prepoznati pravi trenutak i **povući se iz uloge Velike mame** koja sve hrani i svima pomaže?

- Kako unaprijediti **kulturu rada** u Hrvatskoj? – odnos prema radu, sustav vrijednosti, očekivanja, radne navike, obrasce ponašanja.

U razdoblju koje je pred nama, više ništa nije i neće biti isto. Ne možemo ostati usidreni na prošlost i donedavnu sadašnjost. Otvaraju se prilike za nove proizvode i nove usluga, za ekonomske politike koje prepoznaju prilike za djelovanje, a uvjete šoka tretiraju kao izazov prilagodbe novonastalim i budućim okolnostima.

U prvoj fazi koronakrize, mjerama Vlade sačuvana su radna mjesta i životni standard ne malog broja ljudi. Horizontalnim kriterijem spriječen je nestanak s tržišta brojnih poduzeća i malih poduzetnika. Međutim, za vrijeme pred nama potrebne su **vertikalne mjere prilagođene uvjetima kada su državni intervencionizam i ekonomski nacionalizam postali nova normala** - kada vlade poduzimaju konkretne poteze kako bi osigurale uvjete za plasman domaćih proizvođača na stranim tržištima, kada se izvoz potiče javnim i prikrivenim potporama.

U brojnim članicama EU državni intervencionizam trenutno je korišten ne samo za potrebe „preživljavanja“ gospodarstva tijekom koronakrize, nego daleko više kako bi se dugoročno održala, povećala, osnažila i tehnološki unaprijedila domaća industrija i poljoprivreda, odnosno **konkurentnost domaćeg proizvoda na domaćem i inozemnom tržištu**. Hrvatska si ne može dopustiti zaostajanje u takvim procesima jer će dugoročne štete biti znatno veće od privremenih recesijskih kretanja tijekom koronakrize.

Vrijeme je za intenziviranje srednjoročnih i dugoročnih horizontalnih i vertikalnih mjera u cilju **pametne buduće diverzifikacije hrvatske ekonomije**. Prilika koju Hrvatska danas ima i ne smije propustiti tiče se upravo **vertikalnih mjera Vlade koje trebaju biti generator izvrsnosti i gospodarskog rasta**, a potrebne su u cilju očuvanja i razvoja postojeće prerađivačke industrije, supstitucije uvoza,

povećanja robnog izvoza i unapređenja njegove kvalitativne strukture, odnosno unapređenja strukture ukupne hrvatske ekonomije.

Pandemija koronavirusa i poremećaji u ekonomskim lancima proizvodnje i opskrbe ukazali su na važnost zaštite od rizika dobavljača, odnosno rizika ovisnosti o uvozu s inozemnih i dalekih tržišta. To ne znači da globalno tržište neće funkcionirati, kao ni da će protekcionizam generalno prevladati slobodu tržišta. Međutim, u tekućem razdoblju i tijekom narednih dvije do pet godina, za očekivat je da će gospodarstva velikih i razvijenih članica EU pokrenut značajan ciklus investicija u cilju smanjenja ovisnosti o uvozu s dalekih tržišta, odnosno vraćanju/ preseljenju postojeće proizvodnje iz dalekih tržišta (azijskih zemalja) u domicilna gospodarstva i geografski bliže regije.

To znači da će jačati **regionalni europski lanci stvaranja vrijednosti**, što je za slabije razvijene članice EU - uključujući Hrvatsku, prilika da u većoj mjeri postanu proizvođači i dobavljači komponenti - intermedijarnih proizvoda, ali i finalnih proizvoda za tržišta razvijenih članica. U tome će biti posebno važna uloga Premjera, diplomacije i cijele Vlade u formalnim i neformalnim razgovorima o stranim greenfield investicijama u hrvatsku prerađivačku industriju, o razgovorima o izvoznom plasmanu na strana tržišta, o bilateralnoj i multilateralnoj suradnji i razmjeni – uvažavajući prednosti jedinstvenog tržišta EU. Jasno da to podrazumijeva **visoku kompetentnost budućih članova vlade**, što do sada često nije bio slučaj.

Isto tako za poticanje novih ulaganja bit će važna **fiskalna oslobođenja**, poput zagarantiranih oslobođenja od plaćanja poreza (prireza, doprinosa i ostalih davanja) za duži niz godina po stavljanju u pogon novog proizvodnog kapaciteta, odnosno značajnog proširenja/ digitalne transformacije/ tehnološkog napretka i adaptacije postojećih proizvodnih kapacitete.

Bespovratna ili djelomično bespovratna sredstava državnih potpora (uključujući dodjelu državnog zemljišta za pokretanje novih ulaganja, razvoj poduzetničkih inkubatora i slično) trebaju se usmjeriti **najperspektivnijim, strateški važnim (i u smislu supstitucije uvoza), izvrsnim i izvozno orijentiranim segmentima domaće prerađivačke industrije** (prehrambena industrija, farmaceutska industrija, ICT, kemijska industrija, elektrotehnička industrija, elektroautomobilska industrija, ...).

Posebno se treba posvetiti **afirmaciji novorastućih sektora i grana industrije** kao npr. umjetne inteligencije, platformi i alata za digitalnu transformaciju, ultra

brzih komunikacija i drugih sektora koji Hrvatskoj mogu osigurati znatno snažniji rast novostvorene vrijednosti, a time i BDP-a. Pritom okvir potpore poduzetnicima treba biti definiran u mjeri u kojoj su vlasnici kapitala i menadžment poduzeća spremni odreći se dijela svojih tekućih financijskih interesa u korist opstanka i ekspanzije poduzeća. Ujedno, zbog već danas prevelike koncentracije ekonomske aktivnosti u turizmu, turizam nije područje u kojem bi se vertikalne mjere smjele koristiti.

U financiranju sektorskih mjera (uključujući nepovratna sredstva za poljoprivredu, stočarstvo i mljekarstvo u cilju supstitucije uvoza) bitna je uloga HNB-a kroz nastavak otkupa državnih obveznica, ali i vrijednosnica drugih izdavatelja, uključujući i nove emisije obveznica HBOR-a u svrhu povećanja potencijala za nove kredite, ali i vlasnička ulaganja u kapital proizvodnih poduzeća.

Potreban je **cjelovit gospodarski program** suradnje Ministarstva financija, Ministarstva gospodarstva, HNB-a, HBOR-a, HAMAG-a, banaka, mirovinskih i investicijskih fondova i društva za osiguranje, uz korištenje dostupnih izvora financiranja putem međunarodnih institucija (Europska komisija, MMF, Svjetska banka, ECB, EIB, EBRD, ...), ali i **aktiviranje štednje hrvatskih građana** – kroz ulaganja u štedne i projektne obveznice države.

Opcija je restrukturiranje portfelja mirovinskih fondova – uz smanjenje udjela ulaganja na stranim tržištima i povećanje ulaganja u hrvatska poduzeća i kupnju državne imovine. U slučaju dublje krize, mogu se kroz jednu do tri godine uskratiti uplate doprinosa u drugi stup, a dobiti društava za upravljanje OMF-ovima može se preusmjeriti u korist **novoformiranog fonda** (pri HBOR-u) za **afirmaciju izvrsnosti** u izvozno orijentiranoj prerađivačkoj industriji te za obnovu proizvodne infrastrukture stradale u potresu. Opcija financiranja je i veće povlačenje dobiti HNB-a ostvarene u 2019. te pričuva u kapitalu HNB-a koje premašuju potrebnu razinu - u korist proračuna RH.

Naglasak treba biti na ulaganjima **u djelatnosti s većom dodanom vrijednošću stvorenom u Hrvatskoj** :

- koje su inovativne, izvozno orijentirane i nisko ovisne o uvozu;
- više prilagođene poslovanju i potrošnji u uvjetima nužnog socijalnog distanciranja;
- u kojima imamo komparativne i geografske prednosti; možemo ponuditi unikatne i niskoserijske proizvode, proizvode visoke kvalitete i stupnja složenosti;

- kod kojih domaća poduzeća i tržište mogu biti poligon za razvoj i vlastite inovacije - za izvoz temeljen na znanju i primjeni industrije 4.0.

Hrvatska ima šansu iskoristiti globalne prilike koje danas postoje, a vrijeme za djelovanje je „sada“ – dok još u svijetu, a posebno na razini EU, nisu u cijelosti definirani novi lanci stvaranja vrijednosti i regionalne suradnje. Uz sinergiju privatne poduzetničke inicijative i adekvatnu potporu ekonomskih politika, **Hrvatsku treba osposobiti za takav iskorak.**